

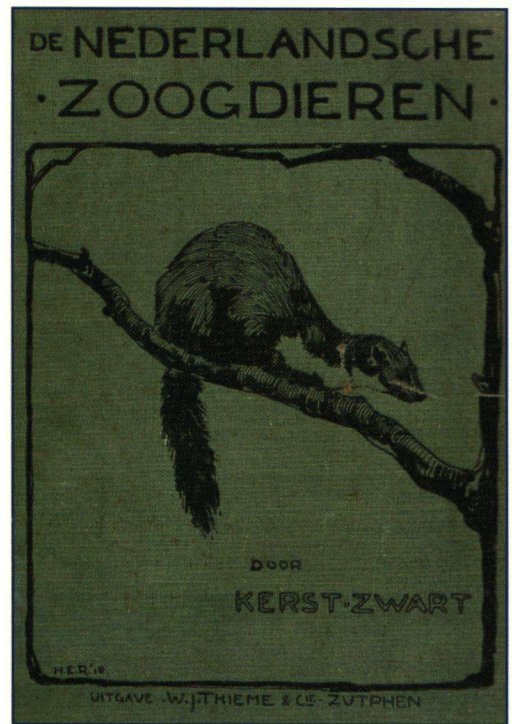
Uit de oude doos

De Nederlandsche zoogdieren, door Kerst Zwart

Met 'Uit de oude doos' keren we deze keer terug naar 1920. In dat jaar publiceerde de uitgeverij W.J.Thieme & Cie uit Zutphen het boek 'De Nederlandsche zoogdieren' van Kerst Zwart. De volledige subtitel van het boek luidt: 'Onze vrije zoogdieren met eenige hunner vliegende vijanden. In huis en schuur, tuin en park, bosch en veld, beek en plas, rivier en zee-arm.'

In zijn 'voorbericht' biedt de auteur ons al meteen een kijk op zijn persoonlijke opvattingen: 'Waar ik nog al eens de verdediging van een 'schadelijken rover' op mij neem, zal ik bij de lezers niet altijd op instemming kunnen rekenen. Dit is zoo erg niet. Op vele dieren is al zoo lang afgegeven, dat velen uit gewoonte, uit napraat en uit onbewust scheefkijken niet meer kunnen waardeeren. Ook zijn er, die bij het vaststellen van het bestaansrecht van een schepsel in de eerste plaats hun portemonnaie raadplegen. En die is een zeer eenzijdige raadgeefster.'

Kenmerkend voor veel van de oude boeken over dieren is het waarlijk prozaische karakter van de teksten. Waar vandaag de dag een beschrijvende tekst over kenmerken of ecologie van een dier dikwijls niet wetenschappelijk genoeg kan klinken, gaven auteurs van weleer hun teksten kleur door ze te spekken met grappige details, kritische zinsneden of louter verhalende anekdotes die ze her en der verzamelden. Uit het boek van Kerst Zwart wil ik u deze niet onthouden...

Over de das schrijft Zwart: "De das verraaft zich vaak in zijn onderaardsche woning door zijn gesnurk. Van de haren worden penseelen vervaardigd. De zelfgenoegzame burchtheer is gesteld op orde, reinheid en gemak. Hij is een welgesteld rentenier, die niets te doen heeft dan het er goed en gemakkelijk van te nemen. Daarom, weg met wereldsche beslommingen, weg met burengekibbel, weg met alle soeza. Hij is daarbij vervuld van wantrouwen in de wereld, . . . , plaagt zijn omgeving met zijn slecht humeur, ofschoon hij in den grond een goeie kerel is en niemand opzettelijk iets in den weg zal leggen. Waarom hij eigenlijk zo meedogenloos vervolgd wordt? Ja dat weet eigenlijk niemand."

Over de steenmarter: "De steenmarter is ondanks zijn aanvallen op onze kippetjes en duiven als muizen- en rattenverdelger een zeer nuttig dier. Ook houdt hij veel van zoet fruit, vooral van braambessen en peren. Daarbij is hij een liefhebber van eieren. Als de nalatigheid der boeren hem toegang geeft tot de kippenhokken, de duiventillen en de konijnenhokken, dan gaat hij als een tijger te keer om te zwelgen in bloed en hersenweefsel. Soms drinkt hij zich aan 't bloed een roes en slaapt dien uit in de onmiddellijke nabijheid zijner slachtoffers."

"Marter in de klem"

Er zijn gevallen bekend dat hij in een nacht een dozijn en meer ganzen doodde. Op zijn rooftochten gaat hij buitengewoon sluw te werk. Soms weet hij de klink van een deurtje, dat den toegang tot een hok afsluit, op te lichten om binnen te sluipen." De nalatige boeren onder ons zijn gewaarschuwd...

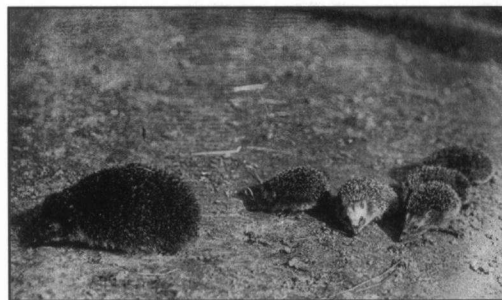
Over de Europese nerts schrijft Zwart: "De nerts bewoont vooral Oost-Europa tot aan deze zijde van de Elbe. Eens was hij ook in West-Duitsland talrijk, maar tegenwoordig wordt hij daar zelden gevangen. Of hij er zelden voorkomt, is de vraag. ... Bovendien mag men als vrij zeker aannemen, dat hij niet verdwijnen zal, zoolang de rietplassen, broeklanden en hoogveenmoerassen op de Luneburger heide, in Oldenburg en tusschen de Eemsch en onze oostgrens in wezen blijven. Want daar hoort hij thuis. Daar verbergt hij zich in wortelstobben van oude wilgen en in de gaten onder overhangende oevers. In Augustus 1902 werd een exemplaar gevangen te Bockland bij Bremen. Westelijker is hij nog niet opgemerkt." Waar is de tijd?

Over de wilde kat schrijft Zwart: "Geen wonder, dat ze altijd fel bestreden is door den mensch. Ze behoort dan ook reeds tot de zeer zeldzame roofdieren in Duitschland, en in België is ze verdwenen. Alleen in de grootste en hoogst gelegen bosschen komt ze voor." Intussen bewoont de wilde

kat alweer grote delen van de Belgische Ardennen en is de mogelijkheid niet uitgesloten dat de wilde kat eerstdaags haar (her-)intrede doet in Vlaams en Nederlands Zuid-Limburg.

Over de spitsmuizen noteert Zwart: "In deze kleinduimpjes woont een iets, dat levendiger en ondernemender is dan een soortgelijk iets in de grootste roofdieren. Met kracht en overleg heeft zo'n dwergje een veel grooteren tegenstander aangevallen. Het heeft hem de spitse tandjes in den nek geplaatst, vol moordbegeerte zijn bloed uitgezogen, met onverzadigbare vraatzucht zijn lichaam verslonden. In een donkere gang in den grond heeft zich dit drama afgespeeld. In de woning van een vette veldmuis aan den ingang van 't bosch." Recent hoorde ik van iemand een gelijkaardig verhaal, over hoe een bosspitsmuis een volwassen woelmuis aanviel en oppeuzelde. Het kan dus. Hedendaagse literatuur vermeldt meestal hoogstens jonge muizen als voedsel van spitsmuizen.

De egel noemt Zwart een fel bestrijder van de adder, en voegt daarbij: "Daarom wordt hij door velen, wien hij anders vrij onverschillig zou zijn, hooggehouden." Bij de boeren staat hij teboek als kuikendief." Zwart noemt de egel ook bestand tegen addergif, alsook tegen blauwzuur en tetanusvergif. Als vijanden noemt hij de vos, de ransuil en de bosuil.

"Vijf jonge egels"

Over de eekhoorn schrijft Zwart: "Waar veel eekhoorns zijn, lijdt de vogelstand aanmerkelijk schade." Een stelling die ook toen blijkbaar al de ronde deed, net als nu nog. Dat drie van de belangrijkste vijanden van de eekhoorn (de boommarter, de havik en de vos) meedogenloos vervolgd werden, was duidelijk niet aan de orde.

Tenslotte nog deze passage over de hamster, waarover Zwart prozaïsch neerpent: "Waar

hij in grooten getale voorkomt, zijn daardoor de verliezen, die hij den landbouwer berokkent, zeer aanzienlijk. Geen wonder, dat den Limburgschen boer hem haat met een grooten haat. Met hak, schop en houweel trekt hij er op uit en waar hij den ingang van een hamsterhol vindt, daar wordt de voorraadkamer van het dier opengegraven en keert de inhoud ervan terug in de schuur van den rechtmatigen eigenaar. Maar graag en vrijwillig staat de hamster zijn geroofde schatten niet af; staand of zittend en toornig blazend tracht hij ze te verdedigen, waarbij natuurlijk een welgemikte slag met de schop een einde aan zijn leven maakt."

.Kerst Zwart besluit zijn boek met "De Tien Geboden van den Wandelaar:" Gebod I en 10 wil

De hamster: "Een lastige Limburger"

ik u niet onthouden. I: Gij zult de natuur liefhebben en beschermen met geheel uw hart, en 10: Gij zult kinderen en onontwikkelden voorgaan de natuur lief te hebben en te beschermen.

Dit alles is alweer 85 jaar geleden neergeschreven. Wie kan zich die tijd nog voorstellen? Gelukkig is er nog 'Uit de oude doos'...

Bob Vandendriessche